

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การนำเสนอผลการวิจัยในบทที่ 5 นี้ จะแบ่งหัวข้อการเสนอออกเป็น 4 หัวข้อใหญ่ ๆ ดังต่อไปนี้

1. วัตถุประสงค์ของการวิจัย
2. วิธีดำเนินการวิจัย
3. สรุปผลการวิจัย
4. อภิปรายผล
5. ข้อเสนอแนะ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัจจัยทางเศรษฐกิจและการเมืองที่มีผลต่อความขัดแย้งในการจัดงานนมัสการรอยพระพุทธบาทเขาคิชฌกูฏ อำเภอเขาคิชฌกูฏ จังหวัดจันทบุรี
2. เพื่อศึกษาแนวทางในการจัดการความขัดแย้งเกี่ยวกับการจัดงานนมัสการรอยพระพุทธบาทเขาคิชฌกูฏ อำเภอเขาคิชฌกูฏ จังหวัดจันทบุรี

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเชิงคุณภาพ

1. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการเก็บรวบรวมข้อมูลใช้วิจัยในรูปแบบต่าง ๆ ดังนี้

1.1 การศึกษาเอกสาร เอกสารที่จะใช้ในการวิจัยนี้เป็นการมุ่งรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร 2 ประเภท ได้แก่ เอกสารขั้นต้น และเอกสารชั้นรอง ดังนี้

1.1.1 เอกสารขั้นต้น (Primary Data) เป็นข้อมูลที่ยังมิได้ผ่านการวิเคราะห์และสังเคราะห์เป็นข้อมูลดิบ ข้อมูลส่วนนี้ได้จากการเก็บรวบรวมเอกสารที่สำคัญ เช่น เอกสารการประชุมกลุ่ม บันทึกการประชุม เอกสารทางราชการ หนังสือพิมพ์ อินเทอร์เน็ต ที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น

1.1.2 เอกสารชั้นรอง (Secondary Data) เป็นเอกสารที่มีการวิเคราะห์ข้อมูลแล้ว เอกสารชั้นรองเหล่านี้ที่สำคัญ เช่น ตำราทางวิชาการ บทความวิชาการ งานวิจัย วิทยานิพนธ์ เป็นต้น

1.2 การสัมภาษณ์ วิธีการสัมภาษณ์ที่ใช้ในการวิจัยนี้มีลักษณะเป็นการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured or Guided Interview) โดยอาศัยแนวการสัมภาษณ์ (Interview Guided) เป็นเครื่องมือในรูปแบบต่าง ๆ รวม 2 รูปแบบ คือ การสัมภาษณ์กลุ่ม (Group Interview) การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-dept Interview)

1.2.1 การสัมภาษณ์กลุ่ม (Group Interview) จะใช้เพื่อศึกษาชุมชนในฐานที่เป็นบริบทของพื้นที่การศึกษาเป็นรูปแบบที่ใช้แนวการสัมภาษณ์กลุ่มในการวิเคราะห์ชุมชนโดยอาศัยผู้ให้ข้อมูลหลากหลายในชุมชน ได้แก่

- 1) กลุ่มชาวบ้านละแวกเชิงเขาภิษณภูมิ
- 2) กลุ่มผู้ประกอบการค้าบริเวณเขาภิษณภูมิ
- 3) กลุ่มผู้นำชุมชน
- 4) กลุ่มคณะสงฆ์

1.2.2 การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-dept Interview) จะมุ่งรวบรวมข้อมูลในพื้นที่ (Field Research) โดยการใช้แนวสัมภาษณ์เจาะลึกโดยอาศัยการสัมภาษณ์จากผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key-Informants) เป็นการสุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจงจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ทั้งจากภาครัฐภาคเอกชน และภาคประชาชน

ชื่อ - สกุล	สถานภาพในการให้ข้อมูล
1) หัวหน้าอุทยานแห่งชาติเขาภิษณภูมิ	ผู้มีอำนาจในการดูแลเขาภิษณภูมิ
2) เจ้าคณะจังหวัดจันทบุรี	ผู้บังคับบัญชาคณะสงฆ์
3) นายอำเภอเขาภิษณภูมิ	ผู้บริหารราชการส่วนท้องถิ่น
4) นายวันชัย อิงขจร	ผู้นำส่วนท้องถิ่น
5) ประชาชนผู้มาท่องเที่ยวแสวงบุญ	ผู้ไม่มีส่วนได้เสีย
6) ผู้ใหญ่บ้านในตำบลพลวง	ผู้นำส่วนท้องถิ่น
7) อดีตผู้ใหญ่บ้าน กำนัน	ผู้นำชุมชนแบบไม่เป็นทางการ ที่ไม่มีส่วนได้ส่วนเสีย
8) เจ้าอาวาสวัดกะทิง	ผู้ร่วมกับท่านพ่อเขียนนุกเบิก เส้นทางสู่ยอดเขาภิษณภูมิ
9) นายบุญเลื่อน ทองคำ	ราษฎรอาวโส น้องชายท่านพ่อเขียน
10) ชาวบ้านพลวง	ทายาทตระกูลดั้งเดิมรุ่นหลาน

1.2.3 การสังเกตการณ์ เป็นรูปแบบการเก็บข้อมูลเสริมวิธีการอื่น ๆ โดยใช้ประสาทสัมผัสทั้งห้า การศึกษาครั้งนี้แบ่งตามกระบวนการวิธีการสังเกตได้ 2 ประเภท คือ

1) การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participative Observation) คือ การเข้าไปมีส่วนร่วมเรียนรู้พัฒนารูปแบบของการระบบให้มีความสอดคล้องกับท้องถิ่นนั้น ๆ ด้วยการเข้าไปมีส่วนร่วมในระดับต่าง ๆ ตั้งแต่การเข้าร่วมประชุม การตั้งประเด็น การเก็บข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล และการสังเกตการณ์พฤติกรรมของสมาชิกที่เข้าร่วมทำกิจกรรม

2) การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-participative Observation) คือ การที่ผู้วิจัยสังเกตการณ์จากปรากฏการณ์สำหรับการสังเกตการณ์ที่ผู้วิจัยนำมาใช้ส่วนใหญ่จะเป็นการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม เนื่องจากผู้วิจัยจะอาศัยประสบการณ์จากการเป็นพระสงฆ์ที่จำพรรษาอยู่ภายในวัดกะทิงมากกว่า 5 พรรษา เหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น ในฐานะของผู้สังเกตการณ์ แต่ไม่ได้เข้าไปมีส่วนร่วมในเหตุการณ์จริงและยังเคยได้รับมอบหมายจากพระครูธรรมสรคุณ (ท่านพ่อเขียน) ให้เป็นผู้ดูแลลานพระสิวลี ในการจัดงานนมัสการรอยพระพุทธรบาทเขาคิชฌกูฏ จนถึงปี พ.ศ. 2555 อันเป็นปีที่ท่านพ่อมรณภาพลง

การวิจัยเชิงสำรวจ

การสำรวจความเห็นเกี่ยวกับแนวทางในการจัดการความขัดแย้งเกี่ยวกับการจัดงานนมัสการรอยพระพุทธรบาทเขาคิชฌกูฏ อำเภอเขาคิชฌกูฏ จังหวัดจันทบุรี

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่เป็นเป้าหมายการวิจัย ได้แก่ ประชาชนที่มาร่วมงานนมัสการรอยพระพุทธรบาทเขาคิชฌกูฏจังหวัดจันทบุรีที่มีจำนวนมากกว่า 100,000 คน เนื่องจากมีหลักฐานการขายบัตรเพื่อนั่งรถขึ้น - ลงเขาในปี พ.ศ. 2557 เป็นจำนวนมากกว่า 1,300,000 ใบ ดังนั้นตามแนวคิดของยามานะ (Yamane. 1973 : 48) เราสามารถเก็บกลุ่มตัวอย่างอย่างมีคุณภาพ จำนวน 400 ราย ส่วนเทคนิคการสุ่มตัวอย่าง (Sample Technique) จะใช้การสุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ (Accidental Samping) เนื่องจากการขาดข้อมูลพื้นฐานที่จะช่วยวางแผนในการสุ่มตัวอย่าง

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม (Questionnaire) พฤติกรรม ความคิดเห็น และความพึงพอใจของประชาชนที่มีต่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงศาสนา : กรณีศึกษางานนมัสการรอยพระพุทธรบาทเขาคิชฌกูฏจังหวัดจันทบุรี โดยมีการสร้างเครื่องมือวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามที่พัฒนาขึ้นจากแนวคิดและทฤษฎีงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงศาสนาและความพึงพอใจในการบริการ

องค์ประกอบของเครื่องมือวิจัย ประกอบด้วยเนื้อหาสรุป ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ซึ่งประกอบด้วย เพศ อายุ สัญชาติ การศึกษา อาชีพ ภูมิฐานะ รายได้ โดยมีลักษณะแบบปลายปิด (Close - ended) และเลือกตอบ (Check - list)

ตอนที่ 2 ข้อเสนอแนะในการจัดงานนมัสการรอยพระพุทธรบาทเขาศิขณภูฏให้มีความยั่งยืน โดยมีลักษณะแบบปลายปิด (Close - ended) ที่ให้เลือกระดับความคิดเห็น เช่น เห็นด้วยมาก ก่อนข้างเห็นด้วย ไม่แน่ใจ ก่อนข้างไม่เห็นด้วย ไม่เห็นด้วยมากมาก เป็นต้น

ตอนที่ 3 ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพิ่มเติม ท่านมีความคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะอย่างไร โดยมีลักษณะเป็นแบบปลายเปิด (Open - ended)

การทดสอบเครื่องมือจะใช้การทดสอบความตรง (Validity) ดังนี้

1. การทดสอบความตรงจะใช้ผู้เชี่ยวชาญทางด้านวิจัยและหัวข้อวิจัยจำนวน 3 คน คือ

ชื่อ-สกุล

สถานภาพ

1.1 ดร.ปรีชา เปี่ยมพงษ์สานต์ อาจารย์ประจำมหาวิทยาลัยบูรพา

1.2 รศ.ดร.สมศักดิ์ สามัคคีธรรม อาจารย์ประจำสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ (NIDA)

1.3 ผศ.ดร.โอฬาร ถิ่นบางเตียว อาจารย์ประจำมหาวิทยาลัยบูรพา

2. การตรวจสอบข้อมูล

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีการตรวจสอบข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูล เพื่อให้ข้อมูลมีความเที่ยงตรงและน่าเชื่อถือ การตรวจสอบข้อมูลเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยจะใช้หลักการสามเส้า (Triangulation) โดยอาศัยความแตกต่างด้านแหล่งข้อมูล สถานที่และความแตกต่างด้านเวลา มาพิจารณาถึงความเสมอต้นเสมอปลายของข้อมูล

2.1 การตรวจสอบจากแหล่งข้อมูลที่แตกต่างกัน ในการวิจัยนี้จะใช้ข้อมูลจากเอกสาร จากการสัมภาษณ์ และจากการสังเกตการณ์มาเปรียบเทียบ เพื่อตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลว่าจะเหมือนกันหรือแตกต่างกัน

2.2 การตรวจสอบโดยการเก็บข้อมูลเดียวกัน ในเวลาที่ต่างกัน เช่น การสัมภาษณ์เจาะลึก (In-dept Interview) ผู้ให้ข้อมูลหลักเกี่ยวกับเรื่องใดเรื่องหนึ่ง อาจจะลงไปสัมภาษณ์ 2 ครั้ง ในช่วงเวลาที่ห่างกัน 2 สัปดาห์ หรือหนึ่งเดือน แล้วนำมาเปรียบเทียบข้อมูลจากการสัมภาษณ์ว่าคงเส้นคงวาหรือขัดแย้งกัน

2.3 การตรวจสอบโดยการเก็บข้อมูลเดียวกันในสถานที่ต่างกัน เช่น การสัมภาษณ์เกี่ยวกับการจัดแบ่งผลประโยชน์ต่าง ๆ ในการจัดงานนมัสการรอยพระพุทธรบาทเขาคิชฌกูฏ เป็นต้น โดยจะดำเนินการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนเดียวกัน ในสถานที่สัมภาษณ์แตกต่างกัน เช่น สัมภาษณ์ที่วัดกะทิงและสัมภาษณ์ที่บ้านของผู้ให้ข้อมูลหลัก และนำมาพิจารณาว่าข้อมูลมีความคงเส้นคงวาหรือขัดแย้งกัน

3. กระบวนการบริหารการวิจัย หรือกระบวนการเก็บรวบรวมข้อมูล

3.1 การเข้าสู่พื้นที่วิจัย ในการที่จะเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์และการสังเกตการณ์ในพื้นที่วิจัยนั้น ผู้วิจัยจะต้องพิจารณาและปฏิบัติตัวดังนี้

3.1.1 การเตรียมตัวเข้าสู่สนามหรือพื้นที่วิจัย ก่อนจะไปสัมภาษณ์หรือสังเกตการณ์ ผู้วิจัยได้อ่านเอกสารเกี่ยวกับบุคคลและทำความเข้าใจเรื่องที่จะเก็บรวบรวมข้อมูล มาตรฐานหนึ่งแล้ว เพื่อให้การเก็บข้อมูลในพื้นที่วิจัยสามารถลงลึกในรายละเอียดได้ นอกจากนี้ผู้วิจัยจะต้องจัดเตรียมอุปกรณ์สำหรับช่วยเก็บข้อมูล ได้แก่ เทปบันทึกเสียง โดยการบันทึกนั้นจะต้องได้รับอนุญาตจากผู้ให้สัมภาษณ์ก่อนทุกครั้ง และกล้องถ่ายภาพดิจิทัลสำหรับถ่ายบรรยากาศพื้นที่วิจัย เช่น ภาพถ่ายการสัมภาษณ์ระหว่างผู้ศึกษาวิจัย กับผู้ให้ข้อมูลในการสัมภาษณ์ (Key- Informants) อันจะยังผลให้เป็นหน่วยในการช่วยเตือนความจำได้อีกวิธีทางหนึ่ง เป็นต้น

3.1.2 การแนะนำตัวเอง โดยผู้วิจัยจะทำการแนะนำตัวเอง ด้วยการอธิบายว่าเป็นใคร มาจากไหน ทำไมจึงเลือกมาทำวิจัยในเรื่องเศรษฐศาสตร์การเมืองว่าด้วยการจัดงานนมัสการรอยพระพุทธรบาทเขาคิชฌกูฏ โดยจะบอกถึงวัตถุประสงค์และผลที่ตามมาจากการวิจัย

3.2 การสร้างความไว้วางใจ (Rapport) ในการให้ข้อมูลเชิงคุณภาพนั้น เป็นเรื่องของมิตรจิตมิตรใจ การผูกมิตรไมตรีจนกระทั่งชาวบ้านมีความไว้วางใจในตัวผู้วิจัย ผู้วิจัยจะสร้างความไว้วางใจให้ชาวบ้าน และกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียพร้อมที่จะให้ข้อมูล บางครั้งอาจอาศัยการขอความอนุเคราะห์ให้บุคคลในพื้นที่ ซึ่งชาวบ้านเชื่อถือพามาพบและทำความรู้จักด้วยบรรยากาศแห่งความเป็นกันเอง ทั้งนี้รวมไปถึงกลุ่มอื่น เช่น กลุ่มเจ้าคณะปกครองสงฆ์ กลุ่มนักการเมือง กลุ่มข้าราชการ กลุ่มนักธุรกิจ และกลุ่มอื่น ๆ ที่มีส่วนได้ส่วนเสียด้วย เป็นต้น

3.3 การเข้าร่วมกิจกรรม เมื่อมีกิจกรรมของชุมชนหรือของชาวบ้าน ผู้วิจัยจะเข้าไปมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมของพื้นที่วิจัยด้วยเสมอ เช่น การจัดงานทอดผ้าป่าสามัคคี การประชุมของคณะสงฆ์การประชุมสัมมนาของผู้นำชุมชน เป็นต้น

3.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล ในการเก็บรวบรวมข้อมูลนั้น ผู้วิจัยจะเลือกผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) หรือผู้ที่รู้เรื่องนั้น ๆ ดี จะสัมภาษณ์ด้วยการสนทนาซักถามอย่างมีจุดมุ่งหมาย เพื่อให้ได้ข้อมูลเรื่องใดเรื่องหนึ่งตามที่ต้องการ เช่น ปัจจัยสาเหตุของความขัดแย้ง

เงื่อนงำกึ่งกลางที่ทุกฝ่ายน่าจะรับได้ และแนวทางอันเป็นจุดเริ่มต้นของหนทางสู่การสร้าง ความสมานฉันท์ เป็นต้น

นอกจากนี้ ผู้วิจัยจะสังเกตพฤติกรรมทางสังคม ซึ่งหมายถึง การกระทำต่อกันระหว่างบุคคล ผู้วิจัยจะใช้การสังเกตแบบสังเกตโดยตรง (Direct Observation) หรือการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม คือการเฝ้าดูพฤติกรรมทางสังคม โดยที่ผู้วิจัยมิได้เข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้อง หรือร่วมกระทำ ในเหตุการณ์ที่ผู้วิจัยเฝ้าดูอยู่

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลในแบบผสมผสานที่ใช้ในงานวิจัยฉบับนี้ จะใช้การวิเคราะห์ ในเชิงสถิติผสมกับการตีความในเชิงคุณภาพ ดังนี้

3.1 การวิเคราะห์ในเชิงสถิติ

3.1.1 การวิเคราะห์ตัวแปรส่วนบุคคลจะใช้ค่าการวิเคราะห์ตัวแปรส่วนบุคคล (ตัวแปรต้น) จะใช้ค่าสถิติเชิงพรรณนา คือ โดยการนำ มาแจกแจงความถี่ (Frequency) คำนวณเป็นค่า ร้อยละ (Percentage) นอกจากนี้ยังใช้ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) แล้วนำเสนอในรูปตารางความเรียง

3.1.2 การวิเคราะห์ตัวแปรต้นหรือตัวแปรตามจะใช้ค่าการวิเคราะห์ตัวแปรตาม จะใช้ค่าสถิติเชิงพรรณนา โดยนำเสนอในรูปแบบของค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

ในการศึกษาครั้งนี้ ใช้โปรแกรมสำเร็จรูปในการวิเคราะห์ข้อมูล สถิติที่ใช้ เป็นสถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ได้แก่ ค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย สำหรับการตอบ แบบสอบถาม สร้างขึ้นตามลักษณะการสร้างแบบวัดทัศนคติที่เรียกว่า (Likert Scale) แต่ใช้ตัว เลือกตอบแบบ 4 ระดับ โดยจัดระดับไม่แน่ใจหรือระดับปานกลางออก เนื่องจากกลุ่มตัวอย่างเป็นกลุ่ม ที่ตอบโดยอาศัยความศรัทธาที่มีต่อศาสนาจึงอาจเลือกระดับกลางมาก ทำให้ข้อมูลความผิดพลาด ผู้วิจัย จึงใช้ 5 ระดับเพื่อให้กลุ่มตัวอย่างแสดงจุดยืนในเชิงลบหรือเชิงบวกออกมาให้ชัดเจน ในแต่ ละระดับกำหนดเกณฑ์การให้คะแนน ดังนี้

เกณฑ์การให้คะแนน   ระดับคะแนน

เห็นด้วยมาก   5

ค่อนข้างเห็นด้วย   4

ไม่แน่ใจ   3

ค่อนข้างไม่เห็นด้วย   2

ไม่เห็นด้วยมากมาก   1

ในการตีความค่าเฉลี่ยแบ่งออกเป็น 5 ระดับ ดังนี้

คะแนนระหว่าง 4.51 - 5.00 แสดงว่า เห็นด้วยมาก

คะแนนระหว่าง 3.51 - 4.50 แสดงว่า ค่อนข้างเห็นด้วย

คะแนนระหว่าง 2.51 - 3.50 แสดงว่า ไม่แน่ใจ

คะแนนระหว่าง 1.51 - 2.50 แสดงว่า ค่อนข้างไม่เห็นด้วย

คะแนนระหว่าง 1.00 - 1.50 แสดงว่า ไม่เห็นด้วยมาก

3.2 การวิเคราะห์ในเชิงคุณภาพ

3.2.1 การวิเคราะห์เชิงกระบวนการ หมายถึง การวิเคราะห์ขั้นตอนของกิจกรรมต่าง ๆ ที่มีความเกี่ยวเนื่อง และสอดคล้องกันในการจัดงานนวัตการรอยพระพุทธรูปเขาคิชฌกูฏ เช่น การมีส่วนร่วมในการรับรู้ การแสดงความคิดเห็น การปรึกษาหารือ การตัดสินใจและการบริหารจัดการผลประโยชน์ต่าง ๆ อย่างเสมอภาคและเป็นธรรม เป็นต้น

3.2.2 การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ทางสังคม หมายถึง การจำแนกและอธิบายว่ากลุ่มคนต่าง ๆ ผู้มีส่วนได้ประโยชน์และเสียประโยชน์ในการจัดงานนวัตการรอยพระพุทธรูปเขาคิชฌกูฏ มีความสัมพันธ์กันอย่างไร มีรูปแบบความสัมพันธ์อะไรบ้าง และในแต่ละรูปแบบเกิดขึ้นในบริบทเช่นใด เครื่องมือที่ใช้ในการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ทางสังคม ที่ผู้วิจัยจะใช้วิเคราะห์ในรายงานวิจัยฉบับนี้ประกอบไปด้วย

1) การวิเคราะห์ความสัมพันธ์แบบอุปถัมภ์ หมายถึง การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ที่ไม่เป็นทางการระหว่างคนสองคนที่มีฐานะไม่เท่าเทียมกัน โดยมีการแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ซึ่งกันและกัน ผู้อุปถัมภ์จะมีบทบาทเป็นผู้ให้การคุ้มครองและความก้าวหน้าทางสังคม และผลประโยชน์แก่ผู้ใต้อุปถัมภ์ โดยจะต้องยึดถือค่านิยมแบบพระเดชพระคุณ ในขณะที่ผู้ใต้อุปถัมภ์ จะมีบทบาทในการรับใช้ผู้อุปถัมภ์ในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การช่วยเหลือเคลื่อนไหวจุมนุมประท้วงเพื่อต่อต้านการปลดเจ้าอาวาสวัดกะทิงออกจากตำแหน่ง เป็นต้น ผู้ใต้อุปถัมภ์จะมีค่านิยมในแบบจงรักภักดี กตัญญูรู้บุญคุณคน

2) การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มและชนชั้น กลุ่มสังคมในที่นี้หมายถึง กลุ่มคนต่าง ๆ ที่เข้ามามีกิจกรรมร่วมกัน โดยตระหนักถึงอัตลักษณ์และมีการจัดตั้งกลุ่มอย่างเป็นระบบ เช่น กลุ่มชาวบ้านวัดพลวง กลุ่มชาวบ้านวัดกะทิง กลุ่มคณะสงฆ์จังหวัดจันทบุรี เป็นต้น ในขณะที่ชนชั้นทางสังคม หมายถึง กลุ่มคนที่มีตำแหน่งทางสังคมร่วมกันในทางการเมือง เช่น เจ้าคณะจังหวัด เจ้าอาวาสนายกเทศมนตรี สมาชิกสภาเทศบาล เป็นต้น หรือแม้กระทั่งในกระบวนการผลิตไม่ว่าจะเกี่ยวข้องกับปัจจัยการผลิตหรือการใช้แรงงาน เช่น ชนชั้นนายทุนประกอบการค้าขาย หรือผู้ใช้แรงงานบนเขาคิชฌกูฏ เป็นต้น

3) การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างชนชั้นนำและประชาชน ความสัมพันธ์ลักษณะนี้เกิดขึ้นในสังคมที่มีความไม่เท่าเทียมกันในสังคม ไม่ว่าจะเป็นเรื่องเงินทอง ตำแหน่ง ยศ ลาก สถานภาพหรือความรู้ ดังนั้น คนในสังคมจึงแบ่งออกเป็น 2 กลุ่มใหญ่ ๆ ตามทรัพยากรที่มีอยู่ ได้แก่ ชนชั้นนำ (Elite) คือ คนกลุ่มน้อยที่มีเงิน มีอำนาจ มีตำแหน่ง สถานภาพหรือความรู้มาก จนเป็นกลุ่มที่มีอำนาจนำในสังคม ในกรณีนี้อาจเป็นได้ทั้งในรูปของเจ้าคณะพระสังฆาธิการ นักการเมือง ข้าราชการ และนักธุรกิจการเมือง ในขณะที่ประชาชน (Mass) จะหมายถึง ประชาชน ผู้คนส่วนใหญ่ที่ไร้ซึ่งอำนาจเนื่องจากขาดทรัพยากรต่าง ๆ เช่น ขาดเงินทอง ขาดอำนาจ ขาดตำแหน่ง เป็นต้น

สรุปผลการวิจัย

ข้อค้นพบข้อที่ 1 ตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 สามารถสรุปได้ว่า ปัจจัยทางเศรษฐกิจและการเมืองที่มีผลต่อความขัดแย้งในการจัดงานนมัสการรอยพระพุทธรูปบาทเขาคิชฌกูฏ อำเภอเขาคิชฌกูฏ จังหวัดจันทบุรี พบว่า ในปี พ.ศ. 2555 วันที่ 28 เมษายน ท่านพ่อเขียนได้มรณภาพลง พระอาจารย์ ก (นามสมมุติ) ได้รับแต่งตั้งให้เป็นเจ้าอาวาสบริหารจัดการวัดต่อไป (เจ้าคณะจังหวัดจันทบุรี. คำสั่ง. 2555) ความขัดแย้งเกิดขึ้นเมื่อพระอาจารย์ ก (นามสมมุติ) ได้สั่งปลดนาย ข (นามสมมุติ) ไวยาวัจกร ผู้ซึ่งดูแลเรื่องการเงินของวัดตั้งแต่สมัยหลวงพ่อเขียนยังมีชีวิตอยู่ การปลดนาย ข (นามสมมุติ) ออกจากตำแหน่งไวยาวัจกรของวัดกะทิง มีสาเหตุมาจากในอดีตที่นาย ข (นามสมมุติ) ได้เคยไปฟ้องท่านพ่อเขียนเกี่ยวกับการทำงานของพระอาจารย์ ก (นามสมมุติ) ในสมัยที่ยังเคยช่วยงานนมัสการฯ บนเขาคิชฌกูฏ แต่พระอาจารย์ ก (นามสมมุติ) มีปัญหาเรื่องความไม่โปร่งใสเกี่ยวกับการเงิน ทำให้หลวงพ่อเขียนไม่ไว้วางใจให้พระอาจารย์ ก (นามสมมุติ) ทำงานเกี่ยวข้องกับงานนมัสการฯ อีกต่อไป ดังนั้น เมื่อกลับมาเป็นเจ้าอาวาสวัดกะทิงพระอาจารย์ ก (นามสมมุติ) จึงได้ถือโอกาสปลดนาย ข (นามสมมุติ) ออกจากตำแหน่งไวยาวัจกรวัดกะทิง

ผลการปลดนาย ข (นามสมมุติ) ออกจากไวยาวัจกรวัดกะทิงได้มีผลในเวลาต่อมา ก็คือ นาย ข (นามสมมุติ) ได้ทำหนังสือถึงสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ร้องเรียนพระอาจารย์ ก (นามสมมุติ) ว่าประพฤติตนไม่สมควรแก่สมณวิสัยหลายประการ เช่น

1. แจ่งจำนวนพระภิกษุอยู่จำพรรษาที่พัทสงฆ์วัดกะทิงเป็นเท็จตาม โครงการพุทธอุทยาน
2. การซื้อสลากออมทรัพย์ ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร รวมเป็นจำนวนเงินเจ็ดสิบล้านบาท
3. การนำเงินวัดกะทิง จำนวน 25 ล้านบาท ไปซื้อที่ดินจำนวน 5 แปลง ในนามของตน

ในการเตรียมจัดงานนมัสการฯ ประจำปี พ.ศ. 2556 ในขณะที่วัดกะทิงกำลังเตรียมความพร้อมงานบนเขาภิษณภูฏ ได้มีหนังสือจากกรมอุทยานแห่งชาติฯ ขอให้วัดกะทิงยุติการดำเนินงานทั้งหมดไว้ก่อน เป็นผลมาจากการจัดประชุมจัดงานนมัสการฯ ของฝ่ายที่ไม่ใช่วัดกะทิง ที่วัดไผ่ล้อมอำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี โดยมีฝ่ายปกครอง ได้แก่ ผู้ว่าราชการจังหวัด ตำรวจ และทหารเข้าร่วมประชุมด้วย โดยที่ประชุมมีข้อเสนอให้คณะสงฆ์จังหวัดจันทบุรีเป็นเจ้าภาพในการจัดงานไปก่อน

คณะสงฆ์จังหวัดจันทบุรีจึงมอบให้มูลนิธิมิราเคิลออฟไลฟ์ เป็นผู้จัดงานนมัสการรอยพระพุทธบาทแทนวัดกะทิง โดยครอบครัววงษ์สารสินอยู่เบื้องหลังในการขับเคลื่อน ดึงมูลนิธิมิราเคิลออฟไลฟ์ เนื่องจากครอบครัววงษ์สารสิน ได้เชื่อมร้อยเครือข่ายกับมูลนิธิมิราเคิลออฟไลฟ์ ตั้งแต่สมัยที่ครอบครัววงษ์สารสินมาช่วยงานของหลวงพ่อเขียน

การที่คณะสงฆ์จังหวัดจันทบุรีได้ร่วมกับมูลนิธิมิราเคิลออฟไลฟ์เป็นเจ้าภาพหลักในการจัดงานนมัสการฯ แทนที่วัดกะทิง ซึ่งนำโดยหลวงพ่อเขียน ทำให้พบว่ามีรายได้ที่เกิดขึ้นจากการจัดงานนมัสการฯ ทั้งสิ้นประมาณ 58 ล้านบาท โดยนำไปจัดตั้งเป็นกองทุนต่าง ๆ ไว้จำนวน 11 กองทุน เมื่อเปรียบเทียบกับในอดีตจะพบว่าการบริหารรายได้จากการจัดงานนมัสการฯ จะขึ้นอยู่กับ การตัดสินใจของหลวงพ่อเขียน

ต่อมาในเดือนเมษายน พ.ศ. 2556 วัดกะทิงได้เคลื่อนไหวก่อสร้างสิ่งปลูกสร้างเป็นเจ้าภาพหลักจากกรมอุทยานแห่งชาติฯ โดยอ้างว่าวัดกะทิงเป็นผู้ดูแลพื้นที่ 15 ไร่ที่ใช้ในการจัดงานมาตั้งแต่อดีต ตามข้อตกลงระหว่างหลวงพ่อเขียนกับกรมอุทยานแห่งชาติ เมื่อปี พ.ศ. 2554 การอ้างโครงการพุทธอุทยานทำให้วัดกะทิงจึงสามารถนำมาใช้เพื่อเคลื่อนไหวก่อสร้างเป็นเจ้าภาพหลักในการจัดงานได้

สำนักบริหารจัดการพื้นที่อนุรักษ์ที่ 2 ได้ตอบหนังสือว่า วัดกะทิงในฐานะผู้ดูแลที่พักสงฆ์บนเขาภิษณภูฏ เป็นผู้ที่สามารถเข้าไปใช้ประโยชน์ในพื้นที่ดังกล่าวได้ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องเกี่ยวกับการปฏิบัติธรรม กิจกรรมทางศาสนา บรรดาอาคารสถานที่และสิ่งก่อสร้างต่าง ๆ ถ้าวัดกะทิงเป็นผู้ดูแลและใช้ประโยชน์ แต่เรื่องการจัดงานนมัสการฯ นั้นเป็นเรื่องที่วัดกะทิงจะต้องทำโครงการขออนุมัติต่ออธิบดีกรมอุทยานแห่งชาติต่อไป

ในท่วงทำนองเดียวกัน เมื่อวันที่ 2 กันยายน พ.ศ. 2556 วัดกะทิงได้นำเสนอโครงการจัดงานเทศกาลนมัสการฯ ประจำปี พ.ศ. 2557 ผ่านอุทยานแห่งชาติเขาภิษณภูฏและสำนักบริหารจัดการพื้นที่อนุรักษ์ที่ 2 อำเภอศรีราชา เพื่อเสนอต่อไปยังอธิบดีกรมอุทยานแห่งชาติ แต่ในอีก 2 วันต่อมาคือ ในวันที่ 26 กันยายน 2557 มูลนิธิมิราเคิลออฟไลฟ์ ก็ได้ทำหนังสือขออนุญาตจัดงานนมัสการฯ ประจำปีพ.ศ. 2557 ส่งให้อธิบดีกรมอุทยานแห่งชาติฯ เช่นเดียวกัน ปรากฏว่าอธิบดีฯ อนุมัติให้

มูลนิธิมิราเคิลออฟไลฟ์เป็นผู้ได้รับอนุญาตทันทีภายในวันที่ 26 กันยายนดังกล่าว ระเบียบโครงการของวัดกะทิงโดยอ้างว่า ได้อนุมัติให้มูลนิธิมิราเคิลออฟไลฟ์ไปแล้ว

ในปี พ.ศ. 2557 กรมอุทยานแห่งชาติฯ และทางจังหวัดจันทบุรีได้จัดการประชุมหารือ 5 ฝ่าย ได้แก่ กรมอุทยานแห่งชาติฯ จังหวัดจันทบุรี วัดกะทิง มูลนิธิมิราเคิลออฟไลฟ์และคณะสงฆ์จังหวัดจันทบุรี ที่ประชุมเห็นว่าภาพพจน์ของมูลนิธิฯ ไม่เหมาะสมที่จะเป็นเจ้าภาพจัดงานได้ จึงขอให้มูลนิธิเคิลออฟไลฟ์ไม่เข้ามาเกี่ยวข้องกับกรเป็นเจ้าภาพ เมื่อมูลนิธิฯ ต้องถอนตัวจากการเป็นเจ้าภาพจัดงานนมัสการรอยพระพุทธรบาท ทางกรมอุทยานแห่งชาติฯ จึงอนุญาตให้ทางจังหวัดจันทบุรีเป็นผู้จัดงานนมัสการฯ ประจำปี พ.ศ. 2557 โดยคณะสงฆ์เป็นผู้ควบคุมเงินรายได้จากการจัดงาน

วัดกะทิงโดยการนำของพระอาจารย์เงาะได้พยายามเรียกร้องสิทธิในการจัดงานนมัสการฯ ในปีพ.ศ. 2558 โดยเมื่อเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2557 วัดกะทิงได้จัดทำโครงการเพื่อขอจัดกิจกรรมต่าง ๆ 5 กิจกรรม รวมถึงงานนมัสการฯ ประจำปีพ.ศ. 2558 ต่อกรมอุทยานฯ กรมอุทยานแห่งชาติฯ มีหนังสือที่ ทส 0910.505/12884 ลงวันที่ 10 กรกฎาคม พ.ศ. 2557 อนุญาตให้วัดกะทิงและวัดต่าง ๆ ในพื้นที่ร่วมกันจัดงานนมัสการฯ ระหว่างวันที่ 9 มกราคม - 20 มีนาคม พ.ศ. 2558

ในวันที่ 23 กรกฎาคม พ.ศ. 2557 เจ้าคณะใหญ่หนกลาง จึงมีคำสั่งอนุญาตให้จัดงานซ้อนกับการอนุญาตของกรมอุทยานแห่งชาติฯ ที่ให้วัดกะทิงเป็นเจ้าภาพหลักในการจัดงาน ต่อมาในวันที่ 11 กันยายน พ.ศ. 2557 คณะสงฆ์จังหวัดจันทบุรีได้ทำหนังสือถึงเจ้าอาวาสวัดกะทิงและผู้ที่เกี่ยวข้องปฏิเสธการเข้าร่วมประชุมปรึกษาหารือดังกล่าว โดยอ้างว่าการได้รับอนุญาตจัดงานจากกรมอุทยานแห่งชาติฯ ของวัดกะทิงนั้น เป็นสิ่งที่ไม่ถูกต้องตามประเพณี

ในปี พ.ศ. 2557 สิทธิการจัดงานนมัสการรอยพระพุทธรบาทก็ตกเป็นของจังหวัดจันทบุรีร่วมกับคณะสงฆ์ ชาวบ้านและวัดกะทิงจึงพยายามเรียกร้องทวงถามเพื่อให้มีสิทธิจัดงานจนได้รับสิทธิเป็นเจ้าภาพใหญ่บริหารจัดการจัดงานในปีพ.ศ. 2558 ต่อไป

เมื่อใกล้ฤดูเปิดงาน พระสังฆาธิการผู้ปกครองคณะสงฆ์จังหวัดจันทบุรีสั่งปลดพระครูวิโรจน์ธรรมานุกุลให้พ้นจากตำแหน่งเจ้าอาวาสวัดกะทิง โดยให้เจ้าคณะตำบลพลวงแต่งตั้งพระครูปริยัตติธรรมานุกสิฐ เจ้าอาวาสวัดใหม่ อำเภอเมือง เป็นผู้รักษาการแทนเจ้าอาวาสวัดกะทิง อำเภอเขาคิชฌกูฏ ด้วยเหตุหย่อนความสามารถเกิดจากการให้การของพระอาจารย์เงาะต่อคณะกรรมการสอบสวนการร้องเรียนเจ้าอาวาสวัดกะทิง ดังนี้

1. เรื่องการแจ้งความกับเจ้าหน้าที่ว่าเป็นผู้นำสำรวจจริงวัดหมายแนวเขตอุทยานบนเขาคิชฌกูฏ
2. เรื่องการแจ้งจำนวนพระภิกษุที่อยู่จำพรรษานบนเขาพระบาทตามโครงการพุทธอุทยาน

3. พระอาจารย์เงาะได้ยอมรับว่าได้นำเงินวัดกะทิงไปจัดซื้อสลากออมทรัพย์ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร

4. เรื่องการนำเงินวัดกะทิงจำนวน 25 ล้านบาท ไปซื้อที่ดินจำนวน 4 แปลง ในนามของพระอาจารย์เงาะเอง

การเคลื่อนไหวเกี่ยวกับผลประโยชน์ทับซ้อนเป็นไปอย่างต่อเนื่อง เช่น กรณีที่พุทธะอิสระเจ้าอาวาสวัดอ้อมน้อย จังหวัดนครปฐม ได้เขียนลงเฟสบุ๊กเรียกร้องให้กรมวนอุทยานแห่งชาติเข้ายึดคินงานนมัสการรอยพระพุทธรูป โดยอ้างว่าในอดีตผลประโยชน์นับร้อยล้านในแต่ละปีตกเป็นของคนบางคนและเครือข่าย

ต่อมาพระครูปริยัติธรรมมานุสิฐ ได้ออกประกาศในฐานะผู้รักษาการแทนเจ้าอาวาสวัดกะทิง หลังจากการปลดพระอาจารย์เงาะ ว่ามีกลุ่มคนบางกลุ่มแอบอ้างว่าเป็นคนของวัดกะทิงไปอ้างสิทธิในการเข้าครอบครองพื้นที่บนเขาภิษณภูมิ ซึ่งเป็นการส่งผลกระทบต่อการบริหารงานประเพณี นมัสการรอยพระพุทธรูปเขาภิษณภูมิ จึงถือว่าไม่ใช่ตัวแทนของวัดกะทิงและวัดจะพิจารณาดำเนินการลงโทษตามกฎหมายสืบไป ผลรายได้จากการจัดงานนมัสการฯ ในปี พ.ศ. 2558 พบว่ามีรายได้สุทธิถึงประมาณ 200 ล้านบาท

เหตุการณ์ดำเนินมาถึง เดือนกันยายน พ.ศ. 2558 กรรมการและชาวบ้านวัดกะทิงส่งหนังสือไปที่คณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ (คสช.) คณะสงฆ์จังหวัดจันทบุรี จึงเดินเรื่องเข้าหา คสช. บ้าง ทำให้พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรีและหัวหน้า คสช. ต้องกำชับเรื่องนี้ให้รองนายกและอธิบดีกรมป่าไม้เร่งแก้ปัญหา

เมื่อวันที่ 20 พฤศจิกายน พ.ศ. 2558 พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา หัวหน้า คสช. มีคำสั่งที่เป็นเงื่อนไขด่วน เกี่ยวกับการจัดงานนมัสการรอยพระพุทธรูปเขาภิษณภูมิว่า ถ้าทั้งสองฝ่ายไม่ปรองดอง ไม่สมานฉันท์ ไม่ร่วมกันทำงานก็จะไม่ให้มีการเปิดงานบนยอดเขาอีก โดยมอบให้สำนักงานป่าไม้ศรีราชา เขต 2 ผู้ว่าราชการจังหวัดจันทบุรี และ มณฑลทหารบกที่ 19 เป็นผู้ประสานงาน

ต่อมาปี พ.ศ. 2559 นายสมศักดิ์ ปะริสุทโธ เหมทานนท์ ผู้ว่าราชการจังหวัด พระผู้ใหญ่ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง แลลงสาเหตุการเลื่อนจัดงานจากวันที่ 8 กุมภาพันธ์เป็นวันที่ 16 กุมภาพันธ์ เนื่องจากสภาพอากาศแปรปรวน กระทั่งต่อเส้นทางรถขึ้นเขา แต่ประชาชนก็ยังขึ้นมานมัสการฯ อย่างหนาแน่น โดยสำนักงานจังหวัดจันทบุรี ได้สรุปจำนวนนักท่องเที่ยวที่ขึ้นไปเขาภิษณภูมิตั้งแต่วันที่ 16 กุมภาพันธ์ - 7 เมษายน 2559 มีทั้งสิ้น 1,238,244 คน

ในการศึกษาถึงความขัดแย้งในการจัดงานนมัสการรอยพระพุทธรูปเขาภิษณภูมิ อำเภอเขาภิษณภูมิ จังหวัดจันทบุรี ผลการศึกษามีข้อค้นพบว่า เกิดจากการแย่งชิงผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ คือ การจัดวินรถและลานบุญ ซึ่งมียอดเงินสุทธิคงเหลือที่ทำให้เกิดความขัดแย้งขึ้น

ผลประโยชน์ดังกล่าวแต่เดิมในสมัยของหลวงพ่อเขียนที่เป็นผู้นำนั้น ยังไม่สร้างความขัดแย้งดังเช่นในปัจจุบัน เนื่องจากหลวงพ่อเขียนบริหารผลประโยชน์ในลักษณะที่เรียกว่า “ได้มาจ่ายหมด” แต่หลังจากที่หลวงพ่อเขียนได้มรณภาพแล้ว พบว่า ผลประโยชน์จากงานนมัสการฯ ดังกล่าวได้ก่อให้เกิดความขัดแย้ง นอกจากนี้การจัดงานนมัสการระหว่าง 19 มกราคม - 19 มีนาคม พ.ศ. 2558 ปรากฏว่าผลรายได้จากการจัดงานนมัสการฯ ในปีพ.ศ. 2558 มีรายได้สุทธิถึงประมาณ 200 ล้านบาท

ข้อค้นพบข้อที่ 2 ตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 สามารถสรุปได้ว่า แนวทางในการจัดการความขัดแย้งเกี่ยวกับการจัดงานนมัสการรอยพระพุทธบาทเขาคิชฌกูฏ อำเภอเขาคิชฌกูฏ จังหวัดจันทบุรี ในกรณีเกี่ยวกับความชอบธรรมในการเป็นเจ้าของงานที่ยั่งยืน พบว่า กลุ่มตัวอย่างผู้มานมัสการรอยพระพุทธบาทเขาคิชฌกูฏเห็นว่า การเป็นเจ้าของจากหลายฝ่ายร่วมกันจะมีความชอบธรรมในการจัดงานนมัสการรอยพระพุทธบาทเขาคิชฌกูฏ โดยสามารถเรียงลำดับจากมาก ไปหาน้อยได้แก่ ลำดับแรกวัดกะทิง รองลงมาได้แก่ วนอุทยานแห่งชาติ รองลงมาได้แก่ การเป็น เจ้าภาพร่วมของทุกภาคส่วน รองลงมาได้แก่ เจ้าคณะจังหวัดจันทบุรี รองลงมาได้แก่ คณะสงฆ์ ทั้งหมดในจังหวัดจันทบุรี รองลงมาได้แก่ วัดต่างๆ ในอำเภอเขาคิชฌกูฏ รองลงมาได้แก่ ผู้ว่าราชการจังหวัดจันทบุรี รองลงมาได้แก่ การจัดตั้งเป็นมูลนิธิขึ้นมาดูแลโดยเฉพาะ และรองลงมาได้แก่ คณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) ดังนั้นจึงสามารถสรุปได้ว่า ควรมีบันทึกข้อตกลงในลักษณะของธรรมนูญที่เป็นสัญญาประชาคมระหว่างคณะสงฆ์และฆราวาสที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นจารีตในการจัดงานต่อไปในอนาคต โดยมีภาคส่วนที่เกี่ยวข้องคือ ฝ่ายคณะสงฆ์จังหวัด ฝ่ายคณะสงฆ์ท้องถิ่นคิชฌกูฏที่มีส่วนร่วมในการจัดงานมาก่อน ฝ่ายท้องถิ่นและสถาบันทางการศึกษาในเขตอำเภอคิชฌกูฏและฝ่ายอำเภอและจังหวัดจันทบุรี

ส่วนในกรณีของการบริหารจัดการงาน ในการจัดงานนมัสการรอยพระพุทธบาทเขาคิชฌกูฏให้มีความยั่งยืน กลุ่มตัวอย่างผู้มานมัสการรอยพระพุทธบาทเขาคิชฌกูฏ ก่อนข้างเห็นด้วยกับข้อเสนอแนะเรื่องการบริหารจัดการงาน ในการจัดงานนมัสการรอยพระพุทธบาทเขาคิชฌกูฏให้มีความยั่งยืนว่าควรแก้ไขปัญหาดังต่อไปนี้ คือ การรักษาพยาบาลระหว่างขึ้นเขา รองลงมาได้แก่ การแก้ไขปัญหาคความพอเพียงของที่ทิ้งขยะ รองลงมาได้แก่ การแก้ไขปัญหาคการจัดระเบียบการเดินเท้า และป้ายบอกทาง รองลงมาได้แก่ การแก้ไขปัญหาคการจัดร้านของที่ระลึกและของฝากของรองลงมาได้แก่ การแก้ไขปัญหาคาราคาสินค้าบนเขา รองลงมาได้แก่ การแก้ไขปัญหาคาห้องสุขาระหว่างทางขึ้นลงเขา รองลงมาได้แก่ การแก้ไขปัญหาคาประชาสัมพันธ์การจัดงาน รองลงมาได้แก่ การแก้ไขปัญหาคาการจัดรถขึ้นลงเขา รองลงมาได้แก่การแก้ไขปัญหาคาอัยาศัยของผู้ให้บริการรองลงมาได้แก่ การจัดให้มีงานนมัสการรอยพระพุทธบาทตลอดทั้งปี

อภิปรายผล

เมื่อพิจารณาถึงทฤษฎีเกี่ยวกับความขัดแย้งทางสังคม สามารถสรุปถึงปัจจัยที่มีผลต่อความขัดแย้งทางสังคมได้ดังต่อไปนี้

1. ปัจจัยด้านผลประโยชน์ที่แตกต่างกัน
2. ปัจจัยด้านความคิดเห็น หรืออุดมการณ์ที่แตกต่างกัน
3. ปัจจัยด้านการจัดสรรอำนาจ อันเนื่องมาจากสันดานมนุษย์ที่มีพื้นฐานมาจากความก้าวร้าวและการต่อสู้เอาชนะ

4. ปัจจัยด้านการรับรู้ การสื่อสารที่ไร้ประสิทธิภาพ ผิดพลาด และคลาดเคลื่อน

ส่วนข้อค้นพบที่ได้จากการศึกษาในภาคินพนธ์นี้ ชี้ให้เห็นว่าข้อค้นพบสอดคล้องกับทฤษฎีเศรษฐศาสตร์การเมืองว่าด้วยความขัดแย้ง กล่าวคือ ความขัดแย้งระหว่างกลุ่มต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดงานนมัสการรอยพระพุทธรบาทเขาคิชฌกูฏ ไม่ว่าจะเป็นฝ่ายคณะสงฆ์จังหวัด กลุ่มพระและฆราวาสของวัดกะทิงรวมถึงฝ่ายข้าราชการส่วนภูมิภาคนั้น มีปัจจัยที่สำคัญก็คือ การแข่งขันผลประโยชน์ที่ได้ออกมาจากการจัดงานคือ เงินทำบุญ และรายได้จากคิวรถรับ-ส่งขึ้นเขา

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ควรมีการจัดสัมมนาเพื่อสร้างธรรมาภิบาลที่เป็นสัญญาประชาคมในระหว่างฝ่ายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดงานคิชฌกูฏ โดยให้สถาบันการศึกษาหรือมหาวิทยาลัยเป็นคนกลางในการดำเนินการให้ได้มาซึ่งข้อตกลงร่วมกัน
2. ควรมีการจัดทำแผนพัฒนาการท่องเที่ยวในจังหวัดจันทบุรี เพื่อรองรับผลจากงานนมัสการรอยพระพุทธรบาทเขาคิชฌกูฏ

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

หลังจากที่ได้ดำเนินการวิจัยเรื่อง เศรษฐศาสตร์การเมืองของการท่องเที่ยวเชิงศาสนา : กรณีศึกษาการจัดงานนมัสการรอยพระพุทธรบาทเขาคิชฌกูฏ จังหวัดจันทบุรี เป็นที่เรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยเห็นว่าควรมีการดำเนินวิจัยหลังจากนี้ คือ

1. ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบเกี่ยวกับเศรษฐศาสตร์การเมืองของความขัดแย้งของการท่องเที่ยวเชิงศาสนา เช่น เปรียบเทียบระหว่างงานนมัสการรอยพระพุทธรบาทเขาคิชฌกูฏกับดอยสุเทพ เป็นต้น
2. ควรมีการศึกษาในเชิงสหวิทยาการเกี่ยวกับแนวทางในการสร้างความยั่งยืน ในการจัดงานนมัสการรอยพระพุทธรบาทเขาคิชฌกูฏ

3. ควรมีการศึกษาในเชิงประวัติศาสตร์เกี่ยวกับการจัดงานนัสการรอยพระพุทธรบาท ตั้งแต่แรกเริ่มมาจนถึงปัจจุบัน ซึ่งเป็นเวลามากกว่า 240 ปี เพื่อให้เห็นถึงการคลี่คลายในทางประวัติศาสตร์ได้ชัดเจนขึ้น

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี